

Biskopper spænder ben for liturgisk fornyelse

Biskopperne sidder på den liturgiske nøglemagt i folkekirken. De kan tage initiativ til, at folkekirkens liturgiske tekster og ordninger underkastes et hovedeftersyn. Omvendt kan de også spænde ben for, at det sker.

I 2016 tog biskopperne initiativ til en omfattende offentlig liturgidebat. Som oplæg til den offentlige debat satte biskopperne tre fagudvalg til at udarbejde rapporter, der ifølge de udstukne kommissorier skulle "kvalificere, men ikke styre den efterfølgende brede debat."

Fagudvalgenes redegørelser blev udsendt til menighedsrådene, både som digre rapporter og som letlæselige 'pixi-udgaver'. Siden blev offentligheden vidt og bredt indbudt til at deltage i en debat om folkekirkens liturgi. Endelig på bispemødet januar 2022 gjorde biskopperne status og traf beslutning om, hvad der videre skulle ske på basis af den førte liturgidebat. Man kan sige, at liturgiprojektet dermed havde forladt den indledende debatfase og var gået ind i den afgørende beslutningsfase.

Manglende vilje til fornyelse hos biskopperne

Nu har vi selvfølgelig til gode at se, hvordan biskoppernes stort iscenesatte liturgiprojekt ender med at lande, men det kan dog ikke være upassende at foretage en midtvejsevaluering. Her bliver jeg desværre nødt til at sige, at biskoppernes hidtidige håndtering af liturgiprojektet ikke tyder på den store vilje til at sikre en sammenhængende og gennemført fornyelse af folkekirkens liturgiske ordninger.

Det er allerede et ildevarslende tegn, at biskopperne i januar 2022 lagde sig fast på at videreføre den autoriserede højmesseordning fra 1992, uden at de mig bekendt har leveret nogen begrundelse for, hvorfor præster skal være underlagt minutiøs liturgisk topstyring, når de forestår en højmesse, hvorimod de samme præster uden videre forventes at udvise fornøden liturgisk selvansvarlighed, så snart de varetager en af de andre gudstjenster. Hvorfor denne forskel på højmesse og ikke-højmesse, må man spørge?

Biskoppernes uvilje til at overveje behovet for autorisation af højmassen er påfaldende i betragtning af, at just forholdet mellem liturgisk frihed og fasthed var temaet for den litugirapport, som biskopperne lod udsende i 2018, og som var udarbejdet af en arbejdsgruppe, biskopperne selv havde nedsat.

Rapporten 'Folkekirkenes liturgi mellem frihed og fasthed' opstiller tre modeller for autorisation:

- Model 1: Bibeholde den eksisterende gudstjenesteordning fra 1992
- Model 2: Ordo – den firledelede struktur som det faste
- Model 3: Autorisation af enkelte liturgiske led

Jeg skal ikke her gå ind i en diskussion af plusser og minusser i de tre modeller, men blot pege på, at der med de tre modeller faktisk er noget at tale om. Det er derfor stærkt beklageligt, at biskopperne har lagt låg på deres mulige deltagelse i denne samtale ved forlods at afgøre sig for model 1.

Kommissoriet har ingen forbehold over for 1992-ritualet

Men nu til den netop nedsatte dåbskommission eller rettere til det ledsagende kommissorium, som har afstukket rammerne for kommissionens arbejde. Kommissoriet er offentliggjort i et notat fra kirkeministeriet, men dets ordlyd må formodes at være affattet eller godkendt af biskopperne.

Det bemærkelsesværdige ved kommissoriets tekst er en teologisk overfladighed, som nærmer sig det grænseløse. Kort fortalt beskriver teksten en række opgaver for kommissionen. Den skal overveje eventuelle behov for supplerende og/eller alternative tekstlæsninger og bønner, og så skal den se på behovet for "mindre sproglige justeringer af den nuværende dåbsbøn og dåbskollekt samt dåbsritualet generelt". Derudover skal kommissionen "komme med forslag til formulering af forkortet tilspørgsel af trosbekendelsen i forbindelse med dåben ved gudstjenester, hvor trosbekendelsen siges eller synges af menigheden i fællesskab." Endelig er det også en arbejdsopgave for kommissionen at "komme med forslag til en alternativ formulering af det indledende spørgsmål i dåbsritualet om hjemmedåb". Og enkelte ting mere, som jeg her lader ligge.

De ovennævnte forslag til ritualændringer må antages at tage udgangspunkt i 1992-ritualet. I hvert fald må de ansvarlige bag kommissoriet have fundet dette ritual stort set i orden, siden de ikke har benyttet lejligheden til at tage det mindste forbehold over for det. Tankegangen synes at være, at 1992-ritualet fortjener at stå ved magt mange år endnu og også vil kunne gøre det med lidt tilpasning og småjustering hist og pist.

Menigheden bliver spist af med intetsigende frase om dåben

Min påstand er, at folkekirkenes nuværende dåbsritual langt fra er godt nok. Det er tværtimod langt hen på afveje. Først og fremmest medvirker ritualet til at desorientere den menige dåbsgæst ved ikke at give klar besked om, hvad dåben er, eller hvor den kommer fra. Vi får ikke at vide, hvornår Jesus har indstiftet dåben som sakramente, eller på hvilken måde Jesus har gjort det.

I over 100 år – først med 1912-ritualet og siden med 1992-ritualet – er hele den folkekirkelige menighed blevet spist af med den intetsigende frase i ritualet, at Gud ved sin enbårne Søn har givet

os den hellige dåb. Det er mig ubegribeligt, hvorfor dåbsmenigheden ikke har måttet høre, at Jesus Kristus faktisk begyndte sin gerning som Guds søn på jord ved at lade sig døbe af Johannes Døber. Men den oplysning er dåbsmenigheden altså stedse blevet forholdt og vil fremdeles blive det, idet der i kommissoriet ikke er lagt op til, at dåbskommissionen skal gøre sig selvstændige tanker om Jesu dåbs betydning – endsige forsøge at sætte Jesu dåb i forbindelse med den kristne dåb.

Den manglende henvisning til Jesu dåb bevirker, at børneevangeliet i Mark. 10,13-16 kommer til at levere den fremherskende udlægning af, hvad der sker i dåben. Brugen af børneevangeliet lægger i hvert fald den tolkning snublende nær, at vi bliver Guds børn ved døbefonten, i og med at vi lader os velsigne af Jesus, sådan som Jesus velsignede de små.

Særlig ved voksendåb vil brugen af Mark. 10,13-16 uvilkårligt forlene dåbshandlingen med et præg af magi, idet der ellers ikke vil være mening skabt i præstens konkluderende ord: "Så vil vi nu hjælpe dig til hans velsignelse ved at døbe dig ... etc."

Der er brug for et ritual, der omtaler Jesu dåb

Efter evangelisk-lutherske begreber er sakramenter ikke magiske handlinger, der virker ved den blotte udførelse af handlingerne (*ex opere operato* som det hedder på latin). Sakramenterne er tegnhandlinger, der kræver, at troen kommer til, nemlig den tro, "som tror de forjættelser, der tilbydes og vises ved sakramenterne" (Confessio Augustana, artikel 13, citeret efter Leif Granes gengivelse).

Den tro, der skal komme til i dåben, er den døbtes tro på, at den nye pagt, som Jesus Kristus har bragt i stand ved sit virke fra dåben i Jordan og frem til korsfæstelse, død og opstandelse, også gælder mig, som netop er blevet døbt. Jeg har også lod og del i Gudsrigets pagt.

Folkekirken har derfor brug for et dåbsritual, der klart fokuserer på Kristus og hans fuldbragte værk. Jesu dåb skal udtrykkelig omtales i dåbsritualet, blandt andet også fordi det ellers vil være umuligt at give en troværdig udlægning af det vand, der indgår i den rituelle handling. Dåbsvandet bør hverken udlægges som 'fostervand' eller som 'druknevand'. Det bør udlægges som 'ihukommelses-vand', dvs som vand, der bringer Jesu dåb i erindring.

Et ritual i retning af det her efterlyste har desværre lange udsigter, så længe biskopperne sidder uantastet på den liturgiske nøglemagt. Jeg sætter min lid til, at dåbskommissionen på en tidspunkt vil insistere på at bringe nye aspekter ind i kommissionens arbejde, som er nødvendige, men som falder uden for de aspekter, som biskopperne på forhånd har syntes, at kommissionen burde beskæftige sig med.